

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin
Historické vědy
Historie – Obecné dějiny

Autoreferát (teze) disertační práce

Michaela Žáková

Tereziánský ústav šlechticů na Pražském hradě

Theresian Institute of Noblewomen at Prague Castle

Vedoucí práce prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

2019

Vymezení tématu

Tématem disertační práce je Tereziánský ústav šlechtičen na Pražském hradě, který sloužil od svého založení císařovnou Marií Terezií roku 1755 jako zaopatřovací institut pro neprovdané dcery ze starobylých šlechtických rodin. Cílem práce je představit tento institut v širších historických souvislostech, a to nejen z hlediska jeho charakteru a vnitřní struktury, ale také s ohledem na praktický chod a sociální význam ve společnosti habsburské monarchie, především její šlechtické elity. Jádrem práce spočívá v období od sklonku „ancien régime“ do závěru tzv. „dlouhého 19. století“, s přesahem do počátku 50. let 20. století, kdy byla nadace komunistickým režimem zrušena. Na pozadí hradčanského ústavu práce jsou reflektovány možnosti společenského uplatnění ženy-šlechtičny ve sledovaném období i otázka ženské šlechtické nemajetnosti. V širším kontextu je práce chápána jako příspěvek k hlubšímu poznání proměny samotné aristokracie v období modernizace společnosti.

Charakteristika pramenů a literatury

Práce je založena zejména na nevydaných pramenech. Zásadní archiválie uchovává pražský Národní archiv ve fondu Tereziánský ústav šlechtičen, Praha, který obsahuje agendu nadační správy od roku 1755 až do 30. let 20. století. Součástí fondu jsou rovněž zásadní prameny normativní povahy (nadační listina, nadační stanovy či korunovační privilegium Leopolda II.), osobní pozůstalosti některých děkanek a personálie členek nadace a zaměstnanců. Dále byly využity archiválie z fondů dokumentujících činnost nadačních úřadů první instance (fondy České místodržitelství Praha – všeobecné 1856–1910, České místodržitelství Praha – prezídium a Zemský úřad Praha – oddělení církevní, nadační, školské) a druhé instance (fondy Ministerstvo vnitra – Šlechtický archiv, Vídeň a Ministerstvo vnitra I – nová registratura 1936–1953, Praha). Ze zahraničních archivních institucí je třeba zmínit především Österreichisches Staatsarchiv, konkrétně fond Hofadelsakten – Hradschiner Damenstift (v části Allgemeines Verwaltungsarchiv), kde nalezneme osobní složky kandidátek hradčanských prebend. V oddělení Finanz- und Hofkammerarchiv je uloženo nařízení císařovny Marie Terezie upravující zásady dokládání šlechtického původu předků (Ahnenprobe) uchazečkami tereziánských nadací v Praze a Innsbrucku. Činnost hradčanských abatyšů dokládají archiválie z příslušných částí fondů v oddělení Haus-, Hof- und

Staatsarchiv. Dále byly vytěženy fondy dalších dvou předlitavských ústavů šlechticů v tyrolském Innsbrucku (Tiroler Landesarchiv, Damenstift Innsbruck) a ve Štýrském Hradci (Steiermärkisches Landesarchiv, Adelige Damenstifte).

Vedle archivních pramenů práce stavěla na dosavadních poznatcích zprostředkovaných autory odborné literatury. Blíže vzhled do fungování šlechtické společnosti přinesly například publikace autorů Hannese Stekla, Petera Wiesfleckera, Tatjany Tönsmeierové, Zdeňka Bezečného, Petra Maška či Jana Županiče. Dále byla využita literatura vtahující se k dějinám žen a genderu,¹ stejně jako studie věnující se problematice nadací a nadačních fondů.² Zásadní poznatky k otázce ženských šlechtických elit zprostředkovaly práce Beatrix Bastlové, Martiny Winkelhoferové, Christy Diemelové, Moniky Kubrové či Johanny M. Singerové.³ Přímo dámskými šlechtickými nadacemi se zabývali Albert Heilmann, Anton von Geusau, Ellinor Langerová či Inge Gamplová, nověji například Marietta Meierová.⁴ Zásadní publikaci k dějinám Tereziánského ústavu šlechticů představuje pamětní spis inspektora nadačních statků Ferdinanda Jitschinského z roku 1855.⁵

¹ Např.: ABRAMSOVÁ, Lynn: Zrození moderní ženy. Evropa 1789–1918. Brno 2005; LENDEROVÁ, Milena: K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století. Praha 1999 aj.

² Např.: BOČEK, Jan: Nadace a nadační fondy v protektorátu Čechy a Morava. Říčany u Prahy 2010; DOLEŽALOVÁ, Antonie: Hlávkoví předchůdci a pokračovatelé. Právní postavení a sociální funkce nadací v českých zemích a v Československu od jejich vzniku do současnosti. Praha 2014 aj.

³ BASTL, Beatrix: Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau der Frühen Neuzeit. Wien 2000; WINKELHOFEROVÁ, Martina: Šlechtictví zavazuje. Osudy žen v c. k. monarchii. Praha 2012; DIEMEL, Christa: Adelige Frauen im bürgerlichen Jahrhundert. Hofdamen, Stiftsdamen, Salondamen 1800–1870. Frankfurt am Main 1998; KUBROVA, Monika: Vom guten Leben. Adelige Frauen im 19. Jahrhundert. Berlin 2011; SINGER, Johanna M.: Arme adelige Frauen im deutschen Kaiserreich. Tübingen 2016.

⁴ HEILMANN, Albert: Übersichtliche Darstellung der Stiftungen für adelige Fräuleins in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern. Wien 1888; GEUSAU, Anton von: Geschichte der Stiftungen, Erziehungs- und Unterrichtsanstalten in Wien, von den ältesten Zeiten bis auf gegenwärtiges Jahr. Wien 1803; LANGER, Ellinor: Die Geschichte des Adelligen Damenstiftes zu Innsbruck. Innsbruck 1950; GAMPL, Inge: Adelige Damenstifte. Untersuchungen zur Entstehung adeliger Damenstifte in Österreich unter besonderer Berücksichtigung der alten Kanonissenstifte Deutschlands und Lothringens. Wien – München 1960; MEIER, Marietta: Standesbewusste Stiftsdamen. Stand, Familie und Geschlecht im adeligen Damenstift Olsberg 1780–1810. Köln – Weimar – Wien 1999.

⁵ JITSCHINSKY, Ferdinand: Kurze Darstellung der Gründung und des Bestandes des k.k. thesianischen adeligen Damenstiftes am Prager Schlosse bis auf die gegenwärtige Zeit, nebst den wichtigsten geschichtlichen Momenten. Zu dessen hundertjähriger Gründungsjubelfeier im Jahre 1855. Prag 1855.

Struktura práce, metodologie a badatelské otázky

Práce je rozčleněna do osmi kapitol. První kapitola (Šlechtičny a chudoba na sklonku „ancien régime“ a v „dlouhém 19. století“) mapuje předpoklady pro vstup šlechtičen do dámských zaopatřovacích institucí. Věnována je rozboru sociálního prostředí, z něhož dámy pocházely, jejich dětství a mládí (zejména s ohledem na charakter výchovy a formování šlechtického habitu) a možnostem následného životního uplatnění. V centru pozornosti stojí otázka ženské šlechtické nemajetnosti, a to jak samotné vymezení pojmu (v souvislosti s principem „stavovsky přiměřeného způsobu života“), tak její příčiny i strategie jejího odstranění. Stěžejním motivem druhé kapitoly (Dobročinnost jako tradiční pole působnosti šlechty) je analýza filantropických aktivit šlechtické společnosti, jejichž produktem byly také ústavy šlechtičen. Cílem třetí kapitoly je podat ucelený přehled o ženském šlechtickém nadačním světě v předlitavské části habsburského soustátí ve sledovaném období. Kapitola nastiňuje historický a právní vývoj nadací a představuje doposud známé dívčí i dámské šlechtické zaopatřovací instituty.

Následující kapitoly jsou věnovány přímo pražskému Tereziánskému ústavu šlechtičen a tvoří jádro celé práce. Čtvrtá kapitola (Hmotné zajištění Tereziánského ústavu šlechtičen) sleduje ekonomické aspekty provozu hradčanského institutu (zdroje příjmů, způsob správy majetku, proměnu výše finančního zabezpečení členek nadace aj.) Pátá kapitola (Personální struktura hradčanské nadace) se zabývá personálním zajištěním ústavu šlechtičen z pohledu jeho vedení i zaměstnanecké základny. Mapuje, jaké principy a strategie byly při volbě představených a komisařů uplatňovány, jakým způsobem byly jejich kompetence rozděleny i jak vypadal výkon úřadu v praxi. Šestá kapitola (Hradčanské kapitulárky) je rozdělena do dvou částí. První, věnovaná problematice přijímání nových členek, ilustruje za využití metody sondy podmínky přijetí i průběh přijímacího procesu, a to jak na základě normativních pramenů, tak optikou reálné praxe. Druhá část představuje každodenní život kapitulárek v nadaci od okamžiku vstupu do institutu až do chvíle, kdy jej navždy opustily, přičemž badatelskou prioritou je zprostředkování intimního vhledu do společenství členek ústavu šlechtičen. Sedmá kapitola (Abatyše Tereziánského ústavu šlechtičen) pojednává o předních představitelkách pražské tereziánské nadace (abatyších). Zaměřuje se zejména na analýzu osobnostních předpokladů císařských princezen, otázku jejich výběru i výkonem úřadu v praxi. Práci uzavírá osmá kapitola (Hradčanská nadace po první světové válce), která hledá odpovědi na otázky, jak tereziánskou nadaci zasáhl konec první světové války, jakým

změnám byla nucena čelit po vzniku Československa a jak si s těmito výzvami poradila. Věnuje se také otázce, jak bývalá šlechtická nadace obstála v konfrontaci s totalitními režimy 20. století.

Práce se opírá v první řadě o důkladnou analýzu pramenné základny a literatury. Objasnění personální struktury hradčanské nadace, jejího ekonomického zajištění i principů rozdělování nadačních požitků umožní rozbor jak normativních pramenů, tak pramenů úřední provenience i ego-dokumentů. Vzhledem k rozsahu pramenné základny je hojně využívána metoda sondy, prostřednictvím které je ilustrována například otázka motivace šlechtičen pro vstup do institutu, jejich ekonomické zajištění či průběh přijímacího řízení a možnosti opuštění nadace. Vedle metod analýzy či sondy se práce opírá v hojné míře také o komparativní metodu, neboť teprve srovnání s ostatními ženskými šlechtickými instituty umožňuje zasazení aktivit hradčanské nadace i její obraz ve společnosti do širších historických souvislostí. Nedílnou součástí práce je rovněž rozbor původu kapitulárek, a to jak z hlediska sociálního, tak materiálního, jenž je zcela nezbytný mj. pro objasnění charakteru i významu instituce v aristokratické společnosti. Tyto údaje jsou následně hodnoceny za pomoci jak statistické, tak prosopografické metody.

Výsledky výzkumu

Předložená disertační práce představila rozličné aspekty života pražského Tereziánského ústavu šlechtičen, a to nejen z pohledu rozmanitých osudů samotné instituce, ale také optikou životních příběhů jejích členek, abatyší i zaměstnanců. Pojednala rovněž o šlechtických rodinách, které finanční těžkosti přiměly hledat zabezpečení pro své dcery v dámském zaopatřovacím ústavu. Na příkladu hradčanské nadace byly ilustrovány dalekosáhlé strukturální proměny konce „ancien régime“, „dlouhého 19. století“ i první poloviny 20. století, stejně jako skutečnost, jak tyto změny zasáhly nejvyšší patro šlechtické společnosti.

Výzkum ukázal, že přijetí prebendy v ústavu šlechtičen představoval jednu z možností stavovsky přiměřeného zajištění svobodných urozených dam, zpravidla však nebyl volbou prioritní, neboť jejich hlavním cílem bývalo uzavření stavovsky přiměřeného sňatku. V případě, že šlechtična zůstala svobodná, hledala pro ni rodina takový způsob zabezpečení, který odpovídal standardům obecně akceptovaným v rámci šlechtické obce. Práce zmapovala

strategie, které šlechtické rodiny za těchto okolností volily: Svobodné nezajištěné šlechtičny zůstávaly většinou ve svých rodinách, kde pečovaly o stárnoucí rodiče. Další možností byl vstup do kláštera či do dvorských služeb, tyto způsoby zajištění však vyžadovaly specifické osobnostní předpoklady a do životů dam přinášely četná omezení. Naproti tomu přijetí nadačního místa zajišťovalo urozeným ženám relativní nezávislost, vlastní příjem a mnohdy i lepší společenské postavení. Zásadní předpoklad přidělení nadačního místa tvořila nemajetnost, jež byla definována vždy v souvislosti se sociální skupinou, k níž kandidátka náležela – tedy v případě šlechtičen optikou životní úrovně běžné na daném stupni šlechtické hierarchie. Vyjádřením tohoto principu byl „stavovsky přiměřený způsob života“ (německy Standesgemäßheit). Práce dále sledovala podoby šlechtické charity a dospěla k závěru, že ústavy šlechtičen byly jak jejím produktem, tak významným činitelem.

Výše rent, které jednotlivé ženské šlechtické nadace urozeným ženám poskytovaly, byla velmi rozdílná a jejich reálná hodnota obvykle kolísala v závislosti na vnějších vlivech. Členky hradčanského ústavu šlechtičen však patřily po celé období jeho existence k jednoznačně nejlépe zajištěným šlechtičnám ze všech předlitavských dámských nadací. Finanční stav ústavu i příjmy jeho členek byly silně ovlivněny hospodářskými, sociálními i politickými proměnami habsburské monarchie a do značné míry odrážely její momentální situaci. Práce nastínila rovněž personální strukturu tereziánského institutu a představila osobnosti jeho děkanek, nadačních komisařů i podobu zaměstnanecké základny.

V další části byla pozornost věnována problematice přijímání nových členek. Práce analyzovala podmínky přijetí i míru jejich relevance pro výsledek přijímacího řízení a dospěla k závěru, že klíčový faktor představovalo zejména prokázání starobylého šlechtického původu. Tereziánský institut zůstal v tomto ohledu po celou dobu své existence vysoce exkluzivním společenstvím, vyhraněným vůči měšťanskému prostředí, a představoval ze své podstaty jeden ze symbolů uzavření šlechtické společnosti vůči okolnímu prostředí. K rozhodným faktorům patřilo rovněž splnění podmínky stavovsky posuzované nemajetnosti uchazečky a doložení zásluh její rodiny o stát. Podoba všedních i svátečních dnů kapitulárek byla pevně svázána vnitřními předpisy, tzv. nadačními stanovami. Předpisy dámám sice povolovaly účast na veřejném životě, současně však zásadně omezovaly míru jejich osobní volnosti a představovaly přímý rozpor mezi přiznaným společenským statutem na úrovni provdané dámy a realitou. Z výzkumu je jasně patrné, že okamžikem vstupu šlechtičny do nadace ústav šlechtičen přebíral někdejší úlohu rodiny jako vrchního strážce její cti a morální bezúhonnosti, jež patřily mezi základní formy kapitálu svobodných dívek z lepších rodin. Klíčovou postavou hradčanského institutu byly bezesporu abatyše – císařské princezny, které

prostředkovaly spojení mezi nadací a panovnickou rodinou. Většina arcivévodkyň však abatyšskou pozici zastávala pouze jako čestnou funkci. V závěrečné kapitole práce nastínila problémy, s nimiž se hradčanská nadace potýkala po skončení první světové válce. Její existence byla československým státem trpěna, a to zejména s ohledem na mezinárodněpolitické závazky nového státu. Díky vágní formulaci zákona o zrušení šlechtictví se však institut ocitl v právním vakuu a plnění nadačního účelu bylo fakticky znemožněno. Období po roce 1938 se neslo ve znamení postupného úpadku, který vyvrcholil likvidací nadace komunistickým režimem na počátku 50. let 20. století.

Předložená disertační práce představila pražský Tereziánský ústav šlechtičen jako institut, který hrál ve šlechtické společnosti habsburské monarchie nezastupitelnou úlohu. Jeho vznik souvisel se snahami císařovny Marie Terezie mírnit nepříznivou hospodářskou situaci šlechty, tradiční opory panovnické moci, a to především té její části, která se zasloužila o stát. Vedle ekonomického rozměru měla fundace také rozměr psychologický, neboť přijetí nadačního místa přirozeně vytvářelo morální závazek dané rodiny ve vztahu k panovníkovi i celé dynastii. Mezi interními ústavu šlechtičen zaujímal hradčanský institut z pozice panovnické fundace (stojící díky osobě abatyše v těsné blízkosti arcidomu) výsadní postavení, jež bylo vyjádřeno mimořádnými privilegii, kterých se ústavu i jeho členkám opakovaně dostávalo. Současně práce otevřela prostor pro kladení dalších badatelských otázek, například ohledně významu nadace v prostředí nadačního světa mimo území habsburské monarchie (respektive její předlitavské části) a středoevropského prostoru

Výběr z pramenů a literatury

Nevydané prameny

- **Národní archiv**

České místodržitelství Praha – všeobecné 1856–1910, inv. č. 352, kart. č. 61–63; inv. č. 5483–5499, kart. č. 2403–2407.

České místodržitelství Praha – prezídium, sign. 2/25, kart. č. 406; sign. 2/3, kart. č. 1105.

Ministerstvo vnitra I – nová registratura 1936–1953, Praha, inv. č. 2918, kart. č. 4936–4940; inv. č. 3229, kart. č. 5177; inv. č. 5714, kart. č. 10214.

Ministerstvo vnitra – Šlechtický archiv, Vídeň

Nadace Aloisie šlechtičny Kordulové ze Sloupna, inv. č. 12, kart. č. 4.

Nadace Anny Johanny rytířky Lukavské z Lukavice, inv. č. 14, kart. č. 6.

Nadace arcivévodkyně Štěpánky, inv. č. 27, kart. č. 14.

Nadace císaře Leopolda, inv. č. 13, kart. č. 4.

Nadace Doroty Johanny svobodné paní ze Spangenbergu, inv. č. 25, kart. č. 13.

Nadace Františka Adama hraběte z Vrtby, inv. č. 29, kart. č. 15.

Nadace Johanny svobodné paní Schmiedgräbnerové z Lusteneggu, inv. č. 21, kart. č. 12.

Nadace Johanny svobodné paní Skronské, inv. č. 23, kart. č. 13.

Nadace Karoliny Justiny hraběnky Schönkirchové, inv. č. 22, kart. č. 12.

Nadace Marie Anny svobodné paní z Wiederu, inv. č. 30, kart. č. 15.

Nadace Marie Moniky hraběnky Švihovské, inv. č. 28, kart. č. 14.

Nadace Marie Rozálie rytířky Meiderlové z Mannsbergu, inv. č. 15, kart. č. 6.

Nadace Terezie hraběnky Pöttingové, inv. č. 18, kart. č. 12.

Nadace Terezie svobodné paní Příchovské z Příchovic, inv. č. 19, kart. č. 12.

Tereziánský ústav šlechtičen, inv. č. 31, kart. č. 15–24.

Ústav šlechtičen „Mariánská škola“ v Brně, inv. č. 32, kart. č. 25.

Ústav šlechtičen „u svatých Andělů“ na Novém Městě pražském, inv. č. 33, kart. č. 26.

Rodinný archiv Metternichů – Starý archiv, Kinder des Reichsgrafen Emmerich Carl v. Metternich Winnenburg, sign. 3196–3197.

Rodinný archiv toskánských Habsburků, část Ferdinand IV., inv. č. 126–170, kart. č. 16–18.

Tereziánský ústav šlechtičen, Praha.

Zemský úřad Praha – oddělení církevní, nadační, školské, Hradčanský ústav šlechtičen, kart. č. 283–286.

- **Österreichisches Staatsarchiv**

- Allgemeines Verwaltungsarchiv

Hofadelsakten (1600–1918), Prag, Hradschiner Damenstift, Sign. AT-OeStA/AVA Adel HAA Adelige Damenstifte HrD.

Inneres, Präsidium, Orden und Auszeichnungen (1866), Sign. AT-OeStA/AVA Inneres MdI Präsidium A 1121, Kart. Nr. 1121.

- Finanz- und Hofkammerarchiv

Sammlungen und Selekte, Verordnung betreffend die Adelsproben für die Aufnahme in ein adeliges Damenstift in Prag oder Innsbruck, Sign. AT-OeStA/FHKA SUS Patente 159.13.

- Haus-, Hof- und Staatsarchiv

Familienarchiv Folliot-Crenneville, Hochzeiten, Renunziationen, Taufen, Firmungen und Äbtissin-Installationen von Mitgliedern der kaiserlichen Familie, Sign. AT-OeStA/HHStA SB FA Folliot-Crenneville 155.

Habsburg-Lothringische Familienurkunden, Kaiserliches Familienstatus des Erzhauses, von Kaiser Ferdinand I. erlassen, Familienurkunden 2362, Sign. AT-OeStA/HHStA UR FUK 236.

Hausarchiv

Akten, die Bezug auf den Antrag haben, dass Erzherzogin Maria Anna, eine Tochter von Kaiserin Maria Theresia als Äbtissin nach Prag gehen soll, Sign. AT-OeStA/HHStA HausA Handarchiv Kaiser Franz 12-2-1.

Briefe von Erzherzogin Maria Anna an ihre Schwester Erzherzogin Maria Amalia (1790-1798), Sign. AT-OeStA/HHStA HausA Sammelbände 68a-2.

Vermählung der Erzherzogin Therese, Tochter des Erzherzogs Karl, mit dem Könige beider Sizilien, Ferdinand II., Sign. AT-OeStA/HHStA HausA Ministerium des k.k. Hauses Vm 26-1.

Vermählung Erzherzog Rainer Ferdinand, Sohn des Vizekönigs Erzherzog Rainer, mit der Erzherzogin Marie Karoline, Tochter des Erzherzogs Karl, Sign. AT-OeStA/HHStA HausA Ministerium des k.k. Hauses Vm 27-6.

Herrschaftsarchiv Walpersdorf, 202 Prager Damenstift, Sign. AT-OeStA/HHStA SB HA Walpersdorf 202.

Ministerium des Äußern

Vermählungen: Erzherzogin Elisabeth Amalia mit Prinz Alois von Liechtenstein, Sign. AT-OeStA/HHStA MdÄAR F1-198-3.

Vermählungen: Erzherzogin Maria Christine mit Alfons XII., König von Spanien, Sign. AT-OeStA/HHStA MdÄAR F1-186-1.

Nachlass Wilhelm Moeller (1914–1918), Hochzeit der Erzherzogin Margarethe Sophie, Sign. AT-OeStA/HHStA SB NI Möller 1-9.

Obersthofmarschallamt

Maria Antoinette Erzherzogin, 1878, Sign. AT-OeStA/HHStA HA OMaA 415-1.

Maria Antoinette Erzherzogin, Sign. AT-OeStA/HHStA HA OMaA 417.

Obersthofmeisteramt

Neuere Zeremonialakten (1792–1918), Sign. AT-OeStA/HHStA OMeA NZA 457-14; Sign. AT-OeStA/HHStA OMeA NZA 439-17; Sign. AT-OeStA/HHStA OMeA NZA 433-18.

Rangordnung am kaiserlichen und königlichen Hofe, Sign. AT-OeStA/HHStA OMeA ZA SR 19-4.

Verlobung der Erzherzogin Maria Annunziata mit Herzog Siegfried in Bayern (1902), Sign. AT-OeStA/HHStA OMeA NZA 271-2.

Vermählung der Erzherzogin Carolina Maria Immaculata mit Prinz August von Sachsen-Coburg, Sign. AT-OeStA/HHStA OMeA NZA 266-3.

Zeremonialprotokolle.

- **Steiermärkisches Landesarchiv**

Adelige Damenstifte, Kart. Nr. 1–20.

- **Tiroler Landesarchiv**

Damenstift Innsbruck, Akten/Urkunden 1765–1925, I/1–VII/1, Kart. Nr. 1–13.

Vydané prameny a paměti

ARNETH, Alfred von: Geschichte Maria Theresia's, Bd. VII. Wien 1876.

ARNETH, Alfred von: Geschichte Maria Theresia's, Bd. X. Wien 1879.

Ceremoniel bei der Krönung Ihrer Majestät der Kaiserinn Maria Anna als Königin von Böhmen. [b. m.] 1836.

FUGGER, Nora: Im Glanz der Kaiserzeit. Nachdruck der Ausgabe Wien 1932 [b.m.] [b.r.]
Krönungs-Ceremoniel des Kaisers Franz des Zweyten und der Kaiserin Maria Theresia gebohrene königlichen Prinzessin beyder Sizilien, als König und Königin von Böheim, samt der umständlichen Beschreibung der Feyerlichkeiten in Prag, aus achten Quellen, mit den geometrisch gezeichneten und in Kupfer gestochenen Reichskleinodien des Königreichs. Wien 1792.

Krönungs-Ceremoniel des Kaisers Leopold des Zweyten und der Kaiserin Marie Louise Infantin von Spanien als König und Königin von Böheim, samt der umständlichen Beschreibung der Feyerlichkeiten in Prag, aus achten Quellen, mit den geometrisch gezeichneten und in Kupfer gestochenen Reichskleinodien des Königreichs. Wien 1791.

Krönungs-Ceremoniel oder Accurate Nachricht, Was Bey der Krönung Des Aller-Durchlauchtigsten, Großmächtigsten und unüberwündslichsten Kaysers und Kayserin, Caroli VI. und Christina Elisabetha, zum König und Königin von Böhmen in Prag den 5. und 8. Septembr. 1723 vorgangen. Leipzig 1723.

PELCL, František Martin: Paměti. Praha 1956.

Satzungen des herzoglich Savoyenschen Damenstiftes in Wien. Wien 1916.

Satzungen für das kaiserl. königl. adeliche Damenstift Ohlsperg. [b. m.] 1790.

Satzungen für das von Wail. Frauen Theresia Herzoginn von Savoye, gebohrner Fürstinn von und zu Lichtenstein, mit allerhöchst-Landesfürstlicher Bewilligung errichtete adeliche weltliche Freylenstift. Wien 1773.

THÜRHEIM, Lulu von: Mein Leben. Erinnerungen aus Österreichs grosser Welt 1788–1852. Bd. I.–IV., München 1913.

Tisk

Allgemeine Theaterzeitung und Originalblatt für Kunst, Literatur, Musik, Mode und geselliges Leben; Das Vaterland; Der Tiroler; Die Debatte; Die Heimat. Illustriertes Familienblatt; Grazer Volksblatt; Illustrierte Rundschau; Kraméryusowy Cýsařské král. Wlastenské Nowiny; Local-Anzeiger der Presse; Mährisch- Ständische Brüner Zeitung; Národní politika; Neuigkeits-Welt-Blatt; Prager Abendblatt; Prager Tagblatt; Prager Zeitung; Salzburger Chronik; Salzburger Volksblatt; Večerník Práva lidu; Wiener Abendpost; Wiener Salonblatt; Wiener Zeitung

Právní předpisy

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie. Wien 1811.

Saint-Germainská mírová smlouva z 10. září 1919, po ratifikaci publikovaná jako zákon č. 507/1921 Sb. z. a n.

Trianonská mírová smlouva ze 4. června 1920, po ratifikaci publikovaná jako zákon č. 102/1922 Sb. z. a n.

Zákon č. 32/1918 Sb. z. a n. ze dne 19. listopadu 1918 o obstavení velkostatků.

Zákon č. 61/1918 Sb. z. a n. ze dne 10. prosince 1918, jímž se zrušují šlechtictví, řady a tituly.

Zákon č. 318/1919 Sb. z. a n. ze dne 27. května 1919 i zajištění půdy drobným pachtýřům.

Zákon č. 215/1919 Sb. z. a n. ze dne 16. dubna 1919 o zabrání velkého majetku pozemkového.

Zákon č. 81/1920 Sb. z. a n. ze dne 30. ledna 1920, kterým se vydávají po rozumu §u 10 zákona ze dne 16. dubna 1919, č. 215 Sb. zák. a nař., ustanovení o přidělu zabrané půdy a upravuje se právní poměr ku přidělené půdě.

Zákon č. 243/1920 Sb. z. a n. ze dne 10. dubna 1920, kterým se mění zákon o zrušení šlechtictví, řádů a titulů.

Zákon č. 329/1920 Sb. z. a n. ze dne 8. dubna 1920 o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový.

Zákon č. 137/1946 Sb. z. a n. ze dne 16. května 1946 o Národních kulturních komisích pro správu státního kulturního majetku.

Zákon č. 142/1947 Sb. z. a n. ze dne 11. července 1947 o revisi první pozemkové reformy.

Literatura

- ABRAMSOVÁ, Lynn: Zrození moderní ženy. Evropa 1789–1918. Brno 2005.
- ASSMANN, Jan N.: Bývalý novoměstský ústav šlechticů U Sv. Andělů v Praze. In: Res Musei Pragensis, Měsíčník Muzea hlavního města Prahy, 1999, roč. 9, č. 4, s. 1–7.
- BASTL, Beatrix: Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau der Frühen Neuzeit. Wien 2000.
- BENDA, Josef: Restituce majetku bývalých šlechtických rodů po roce 1989. Studie Národohospodářského ústavu Josef Hlávky. Praha 2010.
- BENEŠOVÁ, Petra: Hrad Karlštejn ve 20. století. Diplomová práce, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova v Praze. Rudná 2014.
- BEZECNÝ, Zdeněk: Marie Anna ze Schwarzenbergu. In: LENDEROVÁ, Milena (ed.): Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století. Praha 2002, s. 155–164.
- BEZECNÝ, Zdeněk: Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století. České Budějovice 2005.
- BOCKOVÁ, Gisela: Ženy v evropských dějinách: Od středověku do současnosti. Praha 2007.
- BOČEK, Jan: Nadace a nadační fondy v protektorátu Čechy a Morava. Říčany u Prahy 2010.
- CAIS, Petr: Problémy německých samosprávných celků českých zemí v souvislosti s válečnými půjčkami, poskytnutými habsburské monarchii za 1. světové války, a jejich řešení v meziválečném období: IV. státní půjčka, 3% odškodňovací dluhopisy, Teplická dohoda. In: Sborník k počtě Evy a Karla Waskových, západočeských archivářů. Plzeň 2011, s. 192–210.
- CERMAN, Ivo: Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, mystici, politici. Praha 2011.
- CIBULKA, Josef: Český řád korunovační a jeho původ. Praha 1934.
- DIEMEL, Christa. Adelige Frauen im bürgerlichen Jahrhundert. Hofdamen, Stiftsdamen, Salondamen 1800–1870. Frankfurt am Main 1998.
- DOLEŽALOVÁ, Antonie: Hlávkoví předchůdci a pokračovatelé. Právní postavení a sociální funkce nadací v českých zemích a v Československu od jejich vzniku do současnosti. Praha 2014.
- ENGELS, Amélie: Maria Anna, eine Tochter Maria Theresias: 1738–1789. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der philosophischen Fakultät der Universität Wien. Wien 1964.
- GAMPL, Inge: Adelige Damenstifte. Untersuchung zur Entstehung adeliger Damenstifte in Österreich unter besonderer Berücksichtigung der alten Kanonissenstifte Deutschlands und Lothringens. Wien 1960.

GEUSAU, Anton von: Geschichte der Stiftungen, Erziehungs- und Unterrichtsanstalten in Wien, von den ältesten Zeiten bis auf gegenwärtiges Jahr. Wien 1803.

GLASSHEIM, Eagle: Noble Nationalists. The Transformation of the Bohemian Aristocracy. Cambridge – London 2005.

GODSEY Jr., William D.: Quarterings and Kinship: The Social Composition of the Habsburg Aristocracy in the Dualist Era. In: The Journal of Modern History 71, no. 1 (March 1999), s. 56–104.

(Gothaisches) genealogisches Taschenbuch der (deutschen) freiherrlichen Häuser, ročníky 1853 až 1912. Gotha 1853 až 1912.

(Gothaisches) genealogisches Taschenbuch der (deutschen) gräflichen Häuser, ročníky 1828 až 1911. Gotha 1828 až 1911.

Gothaischer Genealogischer Hofkalender nebst Diplomatisch-statistischem Jahrbuch, ročníky 1874–1875. Gotha 1874 až 1875.

HAIDER, Elisabeth: Erzherzogin Maria Christine (1858–1929): Äbtissin des Damenstiftes in Prag und Königin von Spanien. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der Geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Innsbruck. Innsbruck 1997.

HALÍŘOVÁ, Martina: Koncept chudoby v dlouhém 19. století. In: HLAVAČKA, Milan – CIBULKA, Pavel et alii (edd.): Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén. Ambivalence dobových perspektiv, individuální a kolektivní strategie chudých a instrumentária řešení, s. 82–99.

HAMANNOVÁ, Brigitte: Habsburkové. Životopisná encyklopedie. Praha 2001.

HAMANNOVÁ, Brigitte: Hitlerova Vídeň. Diktátorova učednická léta. Praha 2011.

HAZDRA, Zdeněk: Šlechta ve službách Masarykovy republiky. Mezi demokracií a totalitními režimy. Praha 2015.

HEILMANN, Albert: Übersichtliche Darstellung der Stiftungen für adelige Fräuleins in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern. Wien 1888.

Hof- und Staats-Schematismus des österreichischen Kaiserthums, ročník 1832. Wien 1832.

Hof- und Staatshandbuch des österreichischen Kaiserthumes, ročníky 1847 až 1873. Wien 1847 až 1873.

Hof- und Staatshandbuch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie, ročníky 1874 až 1918. Wien 1874 až 1918.

HORČIČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan: Šlechta na křižovatce. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století. Praha 2017.

- CHARVÁTOVÁ, Jana: Tereziánský ústav šlechtičen v letech 1755–1852. Bakalářská práce, Filozofická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. České Budějovice 2011.
- JEHLE, Fridolin – ENDERLE-JEHLE, Adelheid: Die Geschichte des Stiftes Säcking. Aarau 1993.
- JITSCHINSKY, Ferdinand: Kurze Darstellung der Gründung und des Bestandes des k.k. thesianischen adeligen Damenstiftes am Prager Schlosse bis auf die gegenwärtige Zeit, nebst den wichtigsten geschichtlichen Momenten. Zu dessen hundertjähriger Gründungsjubelfeier im Jahre 1855. Prag 1855.
- KAZIMOUR, Josef: K dějinám dělení velkostatků v 18. století. Praha 1921.
- KOHL, Wilhelm: Das (freiweltliche) Damenstift Freckenhorst. (Germania Sacra, Neue Folge 10). Berlin – New York 1975.
- KOLÁČNÝ, Ivan: Řády a vyznamenání habsburské monarchie. Praha 2006.
- KOSTETZKY, Dominik: Praktisches Handbuch der Gesetze in Stiftungssachen. Prag 1819.
- KOVÁCS, Elisabeth: Die ideale Erzherzogin. Maria Theresias Forderungen an ihre Töchter. In: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, 1986, roč. 94, č. 1/2, s. 49–80.
- KUBROVA, Monika: Vom guten Leben. Adelige Frauen im 19. Jahrhundert. Berlin 2011.
- LANGER, Carl Edmund: Die Ahnen- und Adelsprobe, die Erwerbung, Bestätigung und der Verlust der Adelsrechte in Österreich. Wien 1862.
- LANGER, Ellinor: Die Geschichte des Adelligen Damenstiftes zu Innsbruck. Innsbruck 1950.
- LENDEROVÁ, Milena: K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století. Praha 1999.
- LENDEROVÁ, Milena: Tragický bál. Život a smrt Pavlína ze Schwarzenbergu. Praha a Litomyšl 2004.
- LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie: Z dějin české každodennosti. Praha 2009.
- LENDEROVÁ, Milena – PLŠKOVÁ, Jarmila (edd.): Krátká cesta životem a Evropou. Gabriela ze Schwarzenbergu. Praha 2006.
- LIST, Joachim: Beiträge zur Stellung und Aufgabe der Erzherzoge unter Kaiser Franz Josef I. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der Geistwissenschaftlichen Fakultät. Wien 1982.
- LUSTIG, Rudolf – SVĚTNIČKA, František: Schematismus velkostatků v Čechách. Praha 1933.
- MACKOVÁ, Marie: Žena 19. století ve zdech kláštera. In: ČADKOVÁ, Kateřina – LENDEROVÁ, Milena – STRÁNÍKOVÁ, Jana (edd.): Dějiny žen aneb Evropská žena od

středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie. Sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.–28. dubna 2006. Pardubice 2006, s. 303–310.

MAŠEK, Petr: Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl I. Praha 2008.

MAŠEK, Petr: Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl II. Praha 2010.

MAŤA, Petr: Svět české aristokracie (1500–1700). Praha 2004.

MEIER, Marietta: Standesbewusste Stiftsdamen. Stand, Familie und Geschlecht im adeligen Damenstift Olsberg 1780–1810. Köln – Weimar – Wien 1999.

MELVILLE, Ralph: Adel und Revolution in Böhmen. Strukturwandel von Herrschaft und Gesellschaft in Österreich um die Mitte des 19. Jahrhunderts. Mainz 1998.

NEČASOVÁ, Denisa: Dějiny žen či gender history? Možnosti, limity, východiska. In: Dějiny – teorie – kritika, 2008, roč. 5, č. 1, s. 81–102.

NEMEC, Norbert: Erzherzogin Maria Annunziata (1876–1961). Die unbekannte Nichte des Kaisers Franz Joseph I. Wien 2010.

Österreichisches Staatswörterbuch. Handbuch des gesamten österreichischen öffentlichen Rechtes, Bd. IV. Wien 1909.

PACOVSKÝ, Karel: Svatojiřské abatyše a korunovace českých královen. Bakalářská práce, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze. Praha 2016.

PALETSCHEK, Sylvia: Adelige und bürgerliche Frauen (1770–1870). In: FEHRENBACH, Elisabeth (Hrsg.): Adel und Bürgertum in Deutschland 1770–1848. München 1994, s. 159–185.

PEICHOVÁ, Adéla: Pozemková reforma v době první republiky. Rigorózní práce, Právnická fakulta, Univerzita Karlova v Praze. Praha 2011.

PFEIFER, Josef: Das kaiserl. königl. adelige weltliche Fräuleinstift im Herzogthume Krain. Laibach 1899.

POUZAR, Vladimír: Almanach českých šlechtických rodů, sv. 1999 až 2009. Martin 1999 až 2008.

PROCHÁZKA, Johann F.: Topografisch-statistischer Schematismus des Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen. Prag 1880.

Schematismus für das Königreich Böhmen auf das Schaltjahr 1820. Prag 1820.

SINGER, Johanna M.: Arme adelige Frauen im deutschen Kaiserreich. Tübingen 2016.

STEIER, Gabriele Helga: Die Erzherzogin. Studien zu ihrer Erziehung und gesellschaftlichen Funktion im 19. Jahrhundert. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der philosophischen Fakultät der Universität Wien. Wien 1990.

STEKL, Hannes: Adel und Bürgertum in der Habsburgermonarchie 18. bis 20. Jahrhundert. München 2004.

STEKL, Hannes – WAKOUNIG, Marija: Windisch-Graetz. Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert. Wien – Köln – Weimar 1992.

SVOBODOVÁ, Dana: Státní bankrot roku 1811 v kronikářských zápisech milčického rychtáře Františka Jana Vaváka. In: Východočeský sborník historický, 1996, roč. 5, s. 197–208.

ŠTAUD, Daniel: Edice a rozbor vybraných vývodů šlechtičen Mariánské školy v Brně. Diplomová práce, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita. Brno 2006.

ŠVARŤČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, Radmila: Rodinné strategie šlechty. Mensdorffové-Pouilly v 19. století. Praha 2007.

THIEL, Bernhard: Das (freiweltlich) Damenstift Buchau am Federsee. (Germania Sacra, Neue Folge 32). Berlin – New York 1994.

THOMA, Helga: Habsburgs letzte Herrscherin: Maria Christine – Erzherzogin von Österreich, Königin-Regentin von Spanien. Wien 2003.

TINKOVÁ, Daniela: Žena – prázdná kategorie? Od (wo)men's history k gender history v západoevropské historiografii posledních desetiletí 20. století. In: LENDEROVÁ, Milena – STRÁNÍKOVÁ, Jana (edd.): Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zasetí historiografie. Sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.–28. dubna 2006. Pardubice 2006, s. 19–32.

TITL, J.: Schematismus velkostatků v Království českém. Praha 1894.

TÖNSMEYER, Tatjana: Adelige Moderne. Großgrundbesitz und ländliche Gesellschaft in England und Böhmen 1848–1918. Köln – Weimar – Wien 2012.

URFUS, Valentin: Stavovská opozice pražského arcibiskupa a spor pražských šlechtičen s jezuitou – dvě epizody z protireformační Prahy. In: Documenta Pragensia, 1991, č. 9/2 s. 475–487.

VAVŘÍNEK, Karel: Almanach českých šlechtických a rytířských rodů, sv. 2009 až 2027. Praha 2008 až 2016.

VENCLÍK, David: „Kamenný strážce slavné minulosti“. Proměny vnímání hradu Karlštejna Čechy a Němci v Čechách v 19. a na počátku 20. století. Disertační práce, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova v Praze. Praha 2015.

- VOGELTANZOVÁ, Věra: Členky světské nadace šlechticů Mariánská škola v Brně v letech 1792–1868. Diplomová práce, Filozofická fakulta, Ostravská univerzita. Ostrava 2011.
- VONDRA, Roman: České země v letech 1705–1792. Věk absolutismu, osvícenství, paruk a třírohých klobouků. Praha 2010.
- VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla: Jak se žilo za časů Františka Josefa I. Praha 1996.
- VYSKOČIL, Aleš: C. k. úředníkem ve zlatém věku jistoty. Praha 2009.
- WEISSENSTEINER, Friedrich: Dcery Marie Terezie. Praha 2005.
- WIESFLECKER, Peter: Nobilitierungen Kaiser Karls I. von Österreich. Studien zum österreichischen Adel am Ende der Donaumonarchie. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie an der geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien. Wien 1992.
- WIESFLECKER, Peter: Studien zur habsburgischen Heirats- und Familienpolitik im Zeitalter Kaiser Franz Josephs I. Austritte aus dem Kaiserhaus und Ehen mit Bürgerlichen, Diplomarbeit zur Erlangung des Magistergrades an der Geisteswissenschaftlichen Fakultät der Universität Wien. Wien 1989.
- WINKELBAUER, Thomas: Territoriale, soziale und nationale Aspekte der Staatsfinanzen der Habsburgermonarchie (vom 16. Jahrhundert bis 1918). In: MIKULEC, Jiří – POLÍVKA, Miloslav (edd.): Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka. Praha 2007, s. 181–194.
- WINKELHOFER, Martina: Eine feine Gesellschaft. Europas Königs- und Kaiserhäuser im Spiegel ihrer Skandale. Wien 2014.
- WINKELHOFEROVÁ, Martina: Šlechtictví zavazuje. Osudy žen v c. k. monarchii. Praha 2012.
- WINKELHOFEROVÁ, Martina: Viribus unitis. Císař a jeho dvůr. Nový pohled na Františka Josefa. Praha 2011.
- WIßGRILL, Franz Karl: Schauplatz des landsässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten. Bd. II. Wien 1795.
- WIßGRILL, Franz Karl: Schauplatz des landsässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande von dem XI. Jahrhundert an, bis auf jetzige Zeiten, Bd. III. Wien 1797.
- ŽUPANIČ, Jan: Dědictví Netolických. Panství Kost a jeho majitelé v 18.–20. století. In: Modrá krev Sobotecka. Sborník k 250. výročí povýšení Sobotky na město. Sobotka 2018, s. 59–68.

ŽUPANIČ, Jan: Nová šlechta rakouského císařství. Praha 2006.

ŽUPANIČ, Jan: Rakousko-uherské záslužné řády a udílení šlechtictví v Podunajské monarchii. In: Heraldická ročenka, 2006, roč. 29, s. 131–148.

ŽUPANIČ, Jan – HORČIČKA, Václav – KRÁLOVÁ, Hana: Na rozcestí. Rakousko-uherská zahraniční služba v posledních letech existence monarchie. Praha 2009.

Odborná činnost autorky

Publikační činnost

ŽÁKOVÁ, Michaela: Antoinetta a Leopold. Protikladné osudy dětí Ferdinanda IV. Toskánského. In: GREGOROVÍČOVÁ, Eva (ed.): Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 113–119.

ŽÁKOVÁ, Michaela: K úloze a významu filantropie ve šlechtickém prostředí. Nadace pro šlechtičny v habsburské monarchii. In: Časopis Národního muzea, řada historická, 2017, roč. 186, č. 1–2, s. 7–28.

ŽÁKOVÁ, Michaela: Die „Causa“ Wölfling. Studie zu einem Rechtsfall im Hause Habsburg-Lothringen. In: Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, 2016, roč. 124, č. 1, s. 104–131.

ŽÁKOVÁ, Michaela: První ženy za volantem. Pionýrky automobilismu: řidičky, závodnice, cestovatelky. In: Dějiny a současnost, 2016, č. 3, s. 28–31.

ŽÁKOVÁ, Michaela: Normy habsburského rodu a jejich porušování. In: Paginae Historiae, 2014, roč. 22, č. 1, s. 85–103.

ŽÁKOVÁ, Michaela: Arcivévoda, který prodával párky na ulici. In: Historický obzor, 2013, roč. 24, č. 9/10, s. 215–223.

Účast na grantových projektech

leden 2015 – prosinec 2016: Vnitřní grant Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, „K úloze a významu filantropie ve šlechtickém prostředí. Nadace pro šlechtičny v habsburské monarchii“ (hlavní řešitelka)

od ledna 2019: NAKI II MK ČR, „Století českého motorismu“ (členka řešitelského týmu, Národní technické muzeum)

Účast na konferencích

ŽÁKOVÁ, Michaela: Antoinetta a Leopold. Protikladné osudy dětí Ferdinanda IV. Toskánského [přednáška]. Konference Ludvík Salvátor Toskánský (1847–1915): Život a dílo vědce a cestovatele. Brandýs nad Labem: 13.–15. října 2017.

ŽÁKOVÁ, Michaela: Tereziánský ústav šlechtičen v Praze [přednáška]. 11. sjezd českých historiků. Olomouc: 13.–15. září. 2017.

Zahraníční výzkumné pobyty

červenec 2016: výzkumný pobyt ve Štýrském Hradci, Landesarchiv Steiermark (VG FF)

červenec – srpen 2015: výzkumný pobyt v Innsbrucku, Tiroler Landesarchiv (VG FF)

březen – červen 2014: výzkumný pobyt ve Vídni, Universität Wien (program Aktion Česká republika – Rakousko)

listopad 2011 – únor 2012: studijní a výzkumný pobyt ve Vídni, Universität Wien (program Erasmus)